

TÍCH HỢP KIẾN THỨC VỀ CHỦ QUYỀN LÃNH THỔ, BIÊN GIỚI QUỐC GIA TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ LỚP 12 - TRUNG HỌC PHỔ THÔNG Ở TỈNH BIÊN GIỚI LẠNG SƠN

Nguyễn Xuân Trường^{1*}, Hoàng Thị Nụ²

¹Đại học Thái Nguyên, ²Trường THPT Việt Bắc, Lạng Sơn

TÓM TẮT

Bảo vệ vững chắc chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia Việt Nam là trách nhiệm thiêng liêng của mỗi công dân Việt Nam đối với lịch sử dân tộc và đất nước. Bộ Giáo dục và Đào tạo đã chỉ đạo các trường phổ thông tổ chức triển khai đưa giáo dục chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia vào trong chương trình dạy học, trong đó nhấn mạnh tích hợp, lồng ghép nội dung kiến thức này vào trong các môn học. Tỉnh Lạng Sơn hiện có đường biên giới quốc gia chiều dài 231,74 km tiếp giáp với Trung Quốc, vì vậy việc giáo dục, bồi dưỡng cho học sinh kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia có ý nghĩa rất quan trọng. Môn Địa lí nói chung và Địa lí 12 nói riêng có nhiều điều kiện thuận lợi để giảng dạy nội dung kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia. Bài báo này đề cập đến các nội dung nghiên cứu chủ yếu sau: Đặc điểm chương trình sách giáo khoa Địa lí 12 và khả năng tích hợp nội dung kiến thức chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia; Xác định những yêu cầu phải thực hiện và một số biện pháp sư phạm trong việc tích hợp nội dung kiến thức này trong dạy học Địa lí 12 tại tỉnh Lạng Sơn; Trên cơ sở kết quả nghiên cứu và thực nghiệm, đề xuất các biện pháp có tính khuyến nghị góp phần nâng cao hiệu quả hoạt động giáo dục chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia cho học sinh trên địa bàn tỉnh Lạng Sơn.

Từ khóa: *Giáo dục; chủ quyền lãnh thổ; biên giới; địa lí; trường trung học phổ thông; Lạng Sơn.*

Ngày nhận bài: 02/4/2019; Ngày hoàn thiện: 28/5/2019; Ngày duyệt đăng: 31/5/2019

EDUCATING KNOWLEDGE OF THE TERRITORIAL SOVEREIGNTY AND NATIONAL BORDERS IN TEACHING GEOGRAPHY GRADE 12 - HIGH SCHOOL IN LANG SON PROVINCE

Nguyen Xuan Truong^{1*}, Hoang Thi Nu²

¹Thai Nguyen University, ²Viet Bac High School, Lang Son

ABSTRACT

Strongly protecting Vietnam's sovereignty of national territory and borders is the sacred responsibility of every Vietnamese citizen. The Ministry of Education and Training has directed schools to integrate the education of sovereignty of national territory and borders in general and sea and island sovereignty in particular into their curriculum. Lang Son province currently has a national border with a length of 231.74 km adjacent to China, so the education and fostering for students about knowledge of territorial sovereignty and national boundaries is very important. Geography in general and Geography grade 12 is seen to have favorable characteristics to contain the content. This report refers to the following major research results: Characteristics of Grade 12 Geography textbook program and the ability to integrate content of territorial and border sovereignty; requirements for the implementation and some pedagogical measures in integrating this knowledge in teaching Geography Grade 12 in Lang Son province; Specific lesson plans and pedagogical experiment.

Keywords: *Education, territorial sovereignty, border, geography, high school, Lang Son.*

Received: 02/4/2019; Revised: 28/5/2019; Approved: 31/5/2019

* Corresponding author. Email: nguyenxuantruong@tnu.edu.vn

1. Đặt vấn đề

Tỉnh Lạng Sơn hiện có đường biên giới quốc gia chiều dài 231,74 km tiếp giáp với Trung Quốc, vì vậy việc giáo dục, bồi dưỡng cho học sinh kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia có ý nghĩa rất quan trọng [1]. Thời gian qua, hoạt động tuyên truyền nội dung về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia trong các tầng lớp nhân dân diễn ra sâu rộng, trong đó có môi trường học đường. Bộ Giáo dục và đào tạo đã chỉ đạo các trường, đơn vị chức năng tổ chức triển khai đưa giáo dục chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia nói chung và chủ quyền biển, đảo nói riêng vào trong chương trình dạy học, trong đó nhấn mạnh cần tích hợp, lồng ghép nội dung kiến thức chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia vào trong các môn học. Môn Địa lí nói chung và Địa lí 12 nói riêng có nhiều điều kiện thuận lợi để giảng dạy nội dung kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia. Bài báo này với mục tiêu chủ yếu sau: Xác định những nội dung kiến thức chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia cơ bản; những yêu cầu phải thực hiện và một số biện pháp sư phạm trong việc tích hợp nội dung này trong dạy học Địa lí 12 tại tỉnh Lạng Sơn. Trên cơ sở kết quả nghiên cứu và thực nghiệm, đề xuất các biện pháp có tính khuyến nghị góp phần nâng cao hiệu quả hoạt động giáo dục chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia cho học sinh trên địa bàn tỉnh Lạng Sơn.

2. Dữ liệu và phương pháp nghiên cứu

2.1. Dữ liệu nghiên cứu

Nguồn tài liệu: Tài liệu về dạy học tích hợp và sách giáo khoa Địa lí 12, Luật Biên giới quốc gia năm 2003, Luật Biển Việt Nam năm 2012, các văn bản của Nhà nước về các hiệp ước về biên giới quốc gia với các nước láng giềng, các sách tham khảo, chuyên khảo, giáo trình liên quan đến chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia. Các nội dung liên quan đến chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia (Luật Biên giới quốc gia năm 2003, Luật Biển Việt Nam

năm 2012, các văn bản của Nhà nước về các hiệp ước về biên giới quốc gia) được chất lọc nội dung phù hợp để tích hợp trong dạy học Địa lí 12. Ngoài ra, nghiên cứu còn dựa trên cơ sở dữ liệu điều tra, khảo sát và thực nghiệm sư phạm của nhóm tác giả.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

Trên cơ sở vận dụng phương pháp luận khoa học duy vật biện chứng, duy vật lịch sử, phương pháp luận khoa học giáo dục, nghiên cứu này sử dụng các phương pháp nghiên cứu sau: (i) *Phương pháp thu thập, xử lý và tổng hợp tài liệu*: Tài liệu sách, báo, tạp chí chuyên ngành, các công trình, đề tài nghiên cứu đã được nghiệm thu và các công trình khoa học khác có liên quan; (ii) *Phương pháp điều tra, khảo sát*: Tiến hành điều tra, khảo sát tình hình dạy học nội dung bảo vệ chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia ở trường THPT (học sinh và giáo viên) tỉnh Lạng Sơn; (iii) *Phương pháp thực nghiệm sư phạm*; (iv) *Phương pháp thống kê toán học*: thống kê, phân tích và xử lý kết quả thu được từ thực nghiệm sư phạm.

3. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

3.1. Tích hợp, lồng ghép nội dung kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia trong dạy học Địa lí 12

3.1.1. Sự cần thiết giáo dục cho thế hệ trẻ kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia

Trải qua mấy nghìn năm lịch sử dựng nước và giữ nước, nhiều kẻ thù xâm lược đất nước ta nhưng đều chịu chung một kết cục thất bại. Một dân tộc “nhỏ bé” có thể đánh đuổi hai “đế quốc to” là thực dân Pháp và đế quốc Mỹ, bảo vệ vững chắc độc lập, chủ quyền, thống nhất và toàn vẹn lãnh thổ đất nước. Bước vào thời kỳ mới trong bối cảnh thế giới đang thay đổi nhanh, phức tạp và khó lường, đất nước ta đứng trước nhiều khó khăn, thách thức. Trong đó, vấn đề tranh chấp chủ quyền lãnh thổ, đặc biệt là chủ quyền biển, đảo đang diễn biến hết sức phức tạp ảnh hưởng lớn đến an ninh chính trị, trật tự, an toàn xã hội và sự phát triển của đất nước. Những vấn đề trên đặt ra yêu cầu

mới trong đấu tranh bảo vệ Tổ quốc, đòi hỏi mỗi người dân đặc biệt là thế hệ trẻ cần nhận thức rõ trách nhiệm và nghĩa vụ của mình đối với nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc. Chính vì vậy, việc giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia cho thế hệ trẻ là hết sức cần thiết, đặc biệt trong giai đoạn hiện nay.

3.1.2. Sự phù hợp của việc lựa chọn Địa lí 12 để giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia

Tích hợp là một trong những xu thế dạy học hiện đại đã và đang được quan tâm nghiên cứu, áp dụng vào trường học ở nhiều nước trên thế giới cũng như ở Việt Nam. Hiện nay, việc tích hợp giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia đã được tiến hành ở một số môn học chính khóa, hoạt động ngoài giờ lên lớp (ngoại khóa) và được thể hiện rõ nét trong các môn khoa học xã hội, trong đó có môn Địa lí. Mục tiêu chung về giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia ở nhà trường phổ thông là:

- Giáo dục cho học sinh có nhận thức đúng về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia và thái độ tích cực đối với vấn đề bảo vệ chủ quyền lãnh thổ và an ninh biên giới; trang bị cho học sinh kỹ năng tuyên truyền, truyền đạt những hiểu biết về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia nước ta.

- Giúp học sinh có ý thức trách nhiệm với việc bảo vệ, xây dựng tuyến biên giới hòa bình, hữu nghị, ổn định và phát triển, giữ vững chủ quyền, an ninh biên giới quốc gia [2].

3.1.3. Kết quả khảo sát thực tế dạy học nội dung kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia trong môn Địa lí ở trường trung học phổ thông tỉnh Lạng Sơn

Việc điều tra, khảo sát được tiến hành ở một số trường phổ thông trên địa bàn tỉnh Lạng Sơn: Trường trung học phổ thông (THPT) Việt Bắc, Trường THPT Văn Quan, Trường THPT Đồng Đăng bằng phiếu điều tra đối với 17 giáo viên và 188 học sinh. Nhận xét kết quả khảo sát một số nội dung chính như sau:

- Về phía giáo viên: Từ kết quả phiếu điều tra hỏi về sự cần thiết phải giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia cho học sinh trong dạy học Địa lí Tổ quốc: 80% giáo viên được điều tra đều cho rằng việc giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia cho học sinh trong dạy học Địa lí Tổ quốc là “rất cần thiết”; 25% cho rằng “cần thiết”; 85% giáo viên cho rằng sách giáo khoa Địa lí 12 có ưu thế nhất trong việc giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia; 100% giáo viên khẳng định rằng nội dung về chủ quyền lãnh thổ trong sách giáo khoa Địa lí Việt Nam nói chung và Địa lí 12 nói riêng “có nhưng ít”. Những vấn đề cần thiết lại chưa được nhấn mạnh như vấn đề lãnh thổ thống nhất và toàn vẹn của Tổ quốc, vấn đề xác lập chủ quyền biển, đảo, cũng như cuộc đấu tranh bảo vệ chủ quyền biển, đảo,... Kiến thức còn thiếu hụt là “phân giới, cắm mốc biên giới trên đất liền với các quốc gia láng giềng”, “lãnh thổ và xác lập chủ quyền lãnh thổ”, “biên giới, bảo vệ an ninh biên giới quốc gia”.

Về hình thức giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia cho học sinh, theo kết quả điều tra, khảo sát thì 70% ý kiến giáo viên cho rằng giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ biên giới quốc gia cần thông qua hình thức “tích hợp trong dạy học nội khóa”; 20% ý kiến giáo viên cần chọn hình thức “tổ chức các hoạt động ngoại khóa” để tuyên truyền giáo dục.

- Về phía học sinh, qua khảo sát tổng hợp các ý kiến như sau: Về những hiểu biết kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia thông qua kênh thông tin nào là chủ yếu: 70% học sinh cho rằng thông qua “truyền hình, báo chí truyền thông, thông tin chính thống trên Internet”; chỉ có 30% lựa chọn qua “các môn học ở trường phổ thông”. Khi được hỏi về kiến thức chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia trong chương trình sách giáo khoa môn Địa lí ở trường THPT hiện nay: 60% học sinh cho rằng “có nhưng ít”; 25% học sinh trả lời

là “có nhưng chưa cụ thể”; 15% học sinh chọn “có”. Về nội dung trong các môn học ở trường THPT nói chung, môn Địa lí nói riêng, kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia còn ít, đó là “phân giới, cắm mốc biên giới trên đất liền với các quốc gia láng giềng”, “lãnh thổ và xác lập chủ quyền lãnh thổ”, “biên giới, bảo vệ an ninh biên giới quốc gia”. Về nội dung mong muốn được giáo dục nội dung kiến thức này môn Địa lí thông qua hình thức học tập nào thì 55% học sinh lựa chọn hình thức “tích hợp trong các bài học”; 45% học sinh thích giáo viên Địa lí “tổ chức hoạt động ngoại khóa”. Học sinh cho rằng hình thức tổ chức qua các hoạt động ngoại khóa là hợp lý vì hình thức này giúp các em phát huy được khả năng tư duy, nhận thức độc lập, sáng tạo của mình.

3.2. Các nội dung cơ bản về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia được đề xuất tích hợp trong giảng dạy Địa lí 12 tỉnh Lạng Sơn

Qua nghiên cứu tài liệu, điều tra khảo sát và quan điểm của nhóm tác giả, các nội dung kiến thức sau đây có thể được đưa vào trong dạy học Địa lí 12 - Trung học phổ thông theo hình thức tích hợp, lồng ghép vào các bài học chính khóa và tổ chức hoạt động ngoại khóa.

3.2.1. Lãnh thổ và chủ quyền lãnh thổ

- Lãnh thổ quốc gia là một phần của Trái Đất bao gồm vùng đất, vùng nước, vùng trời trên vùng đất và vùng nước, cũng như lòng đất dưới chúng thuộc chủ quyền hoàn toàn và riêng biệt của mỗi quốc gia nhất định. Các bộ phận cấu thành lãnh thổ quốc gia gồm vùng đất, vùng nước, vùng lòng đất và vùng trời [2], [3].

- Chủ quyền lãnh thổ quốc gia là quyền tối cao, tuyệt đối. Đó là quyền thiêng liêng bất khả xâm phạm, quốc gia có quyền đặt ra quy chế pháp lý đối với lãnh thổ. Điều 1 Hiến pháp nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam năm 2013 quy định: “*Nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam là một nước độc lập, có chủ quyền, thống nhất và toàn vẹn lãnh thổ, bao gồm đất liền, hải đảo, vùng biển và vùng trời*”.

3.2.2. Các khái niệm và nội dung khác liên quan đến lãnh thổ và biên giới quốc gia

Một số khái niệm các liên quan đến biên giới, lãnh thổ Việt Nam được quy định tại các văn bản: Luật Biên giới quốc gia Việt Nam năm 2003; Nghị định số 140/2004/NĐ-CP ngày 25/6/2004 của Chính phủ về Quy định chi tiết một số điều của Luật Biên giới quốc gia; Nghị định số 34/2014/NĐ-CP ngày 29/4/2014 của Chính phủ về Quy chế khu vực biên giới đất liền nước CHXHCN Việt Nam. Cụ thể:

- Biên giới quốc gia là ranh giới phân định lãnh thổ của quốc gia này với lãnh thổ của quốc gia khác hoặc các vùng mà quốc gia có quyền chủ quyền trên biển. Luật biên giới quốc gia của Việt Nam năm 2003 xác định: “*Biên giới quốc gia nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam là đường và mặt phẳng thẳng đứng theo các đường đó để xác định giới hạn lãnh thổ đất liền, các đảo, các quần đảo trong đó có quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa, vùng biển, lòng đất, vùng trời nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam*” [4].

- Mốc quốc giới (cột mốc biên giới) là dấu hiệu bằng vật thể dùng để đánh dấu đường biên giới quốc gia trên đất liền [4].

- Cửa khẩu là nơi thực hiện việc xuất cảnh, nhập cảnh, quá cảnh, xuất khẩu, nhập khẩu và qua lại biên giới quốc gia bao gồm cửa khẩu đường bộ, cửa khẩu đường sắt, cửa khẩu đường thủy nội địa, cửa khẩu đường hàng hải và cửa khẩu đường hàng không [4].

- Lối mở biên giới (đường qua lại chợ biên giới, cặp chợ biên giới; điểm thông quan hàng hóa biên giới; đường qua lại tạm thời) được mở cho cư dân biên giới hai bên, phương tiện, hàng hóa của cư dân biên giới hai bên qua lại và các trường hợp khác nhằm thực hiện chính, sách thương mại biên giới theo quy định của Thủ tướng Chính phủ; hoặc được mở trong trường hợp bất khả kháng hay yêu cầu đặc biệt của hai bên biên giới [5].

- Khu vực biên giới: Khu vực biên giới trên đất liền gồm xã, phường, thị trấn có một phần

địa giới hành chính trùng hợp với biên giới quốc gia trên đất liền; Khu vực biên giới trên biển tính từ biên giới quốc gia trên biển vào hết địa giới hành chính xã, phường, thị trấn giáp biển và đảo, quần đảo; Khu vực biên giới trên không gồm phần không gian dọc theo biên giới quốc gia có chiều rộng mười kilômét tính từ biên giới quốc gia trở vào [4], [5], [6].

- Vành đai biên giới (border belt) là phần lãnh thổ từ đường biên giới quốc gia trở vào, được thiết lập nhằm quản lý, kiểm soát các hoạt động của người, phương tiện trong vành đai biên giới; duy trì an ninh, trật tự và phòng, chống các hành vi vi phạm pháp luật; nơi hẹp nhất 100 m, nơi rộng nhất không quá 1.000 m, trường hợp đặc biệt do Thủ tướng Chính phủ quy định [5].

3.2.3. Nguyên tắc xác định biên giới giữa Việt Nam với các quốc gia láng giềng

Biên giới quốc gia được xác định bằng Điều ước quốc tế mà Việt Nam ký kết hoặc ra nhập hoặc do pháp luật Việt Nam quy định.

- Biên giới quốc gia trên đất liền được hoạch định và đánh dấu trên thực địa bằng hệ thống mốc quốc giới. Việc xác định biên giới quốc gia trên đất liền thực hiện theo 3 giai đoạn:

- + Hoạch định biên giới bằng điều ước quốc tế.
- + Phân giới trên thực địa (xác định đường biên giới).
- + Cắm mốc quốc giới để cố định đường biên giới.

- Biên giới quốc gia trên biển được hoạch định và đánh dấu bằng các tọa độ trên hải đồ là ranh giới phía ngoài lãnh hải của đất liền, lãnh hải của đảo, lãnh hải của quần đảo của Việt Nam được xác định theo Công ước của Liên hợp quốc về Luật biển năm 1982 và các điều ước quốc tế giữa Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam và các quốc gia hữu quan.

- Biên giới quốc gia trong lòng đất là mặt thẳng đứng từ biên giới quốc gia trên đất liền và biên giới quốc gia trên biển xuống lòng đất. Ranh giới trong lòng đất thuộc vùng biên

là mặt thẳng đứng từ các đường ranh giới phía ngoài của vùng đặc quyền về kinh tế, thềm lục địa xuống lòng đất xác định quyền chủ quyền, quyền tài phán của Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam theo Công ước của Liên hợp quốc về Luật biển năm 1982 và các điều ước quốc tế giữa Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam và các quốc gia hữu quan.

- Biên giới quốc gia trên không là mặt thẳng đứng từ biên giới quốc gia trên đất liền và biên giới quốc gia trên biển lên vùng trời [4].

3.2.4. Phân định và cắm mốc biên giới trên đất liền với các quốc gia láng giềng

- Phân định và cắm mốc biên giới Việt Nam - Trung Quốc: Ngay sau khi ký Hiệp ước biên giới trên đất liền Việt Nam - Trung Quốc năm 1999, hai bên đã thành lập Ủy ban liên hợp phân giới cắm mốc biên giới trên đất liền Việt Nam - Trung Quốc. Ngày 31/12/2008, hai bên đã giải quyết dứt điểm toàn bộ các vấn đề còn tồn tại, hoàn thành công tác phân giới cắm mốc trên toàn tuyến biên giới đất liền Việt Nam - Trung Quốc [7], [8].

- Phân định và cắm mốc biên giới Việt Nam - Lào: Thực hiện Hiệp ước hoạch định biên giới, hai bên đã thành lập Ủy ban liên hợp phân giới trên thực địa để tiến hành phân giới cắm mốc toàn bộ đường biên giới Việt Nam - Lào. Ngày 24/01/1986, Nghị định thư về việc phân giới trên thực địa và cắm mốc toàn bộ đường biên giới quốc gia Việt Nam - Lào được ký tại Viêng Chăn. Kết quả phân giới, cắm mốc theo đúng thủ tục và trình tự của luật pháp quốc tế.

- Phân định và cắm mốc biên giới Việt Nam - Campuchia: Căn cứ Hiệp ước về nguyên tắc giải quyết vấn đề biên giới giữa hai nước ký ngày 20/7/1983, Hiệp ước hoạch định biên giới quốc gia Việt Nam - Campuchia ký ngày 27/12/1985 và Hiệp ước bổ sung Hiệp ước hoạch định biên giới quốc gia Việt Nam - Campuchia ký ngày 10/10/2005, đường biên giới trên đất liền Việt Nam - Campuchia về cơ bản được xác định trên cơ sở tôn trọng

thực tế lịch sử ở thời điểm hai nước dành được nền độc lập. Hai bên đang cố gắng hoàn thành phân giới cắm mốc vì một đường biên giới ngày càng ổn định và góp phần tích cực vào việc củng cố, phát triển quan hệ hợp tác nhiều mặt giữa hai nước và sự phát triển kinh tế - xã hội ở khu vực biên giới giữa hai nước Việt Nam - Campuchia [9].

3.2.5. Quan điểm của Đảng và Nhà nước ta về xây dựng và bảo vệ chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia và trách nhiệm của công dân

a) Quan điểm của Đảng và Nhà nước ta

- Xây dựng, bảo vệ chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia là một nội dung quan trọng của sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa.

- Chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia là thiêng liêng, bất khả xâm phạm của dân tộc Việt Nam.

- Xây dựng biên giới hoà bình, hữu nghị, ổn định; giải quyết các vấn đề tranh chấp thông qua đàm phán hoà bình, tôn trọng độc lập, chủ quyền, toàn vẹn lãnh thổ và lợi ích chính đáng của nhau.

- Xây dựng và bảo vệ chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia là sự nghiệp của toàn dân, dưới sự lãnh đạo của Đảng, sự quản lý thống nhất của Nhà nước, lực lượng vũ trang là nòng cốt [3].

b) Trách nhiệm công dân trong xây dựng và bảo vệ chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia
Điều 45 Hiến pháp nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam năm 2013 quy định: "*Bảo vệ Tổ quốc là nghĩa vụ thiêng liêng và quyền cao quý của công dân; Công dân phải thực hiện nghĩa vụ quân sự và tham gia xây dựng nền quốc phòng toàn dân*". Điều 10, Luật Biên giới quốc gia năm 2003 cũng xác định: "*Xây dựng, quản lý, bảo vệ biên giới quốc gia, khu vực biên giới là sự nghiệp của toàn dân do Nhà nước thống nhất quản lý*" [4].

3.3. Xác định bài học và nội dung có thể tích hợp kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia trong chương trình Địa lí 12 - Trung học phổ thông

3.3.1. Các nguyên tắc tích hợp

Do nội dung kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia chưa được thể hiện rõ nét trong môn học, vì vậy người giáo viên cần phải xác định được nội dung tích hợp, biết cách lựa chọn những nội dung tương ứng, phù hợp mức độ khác nhau để đưa vào bài giảng dựa vào nguyên tắc sự phạm cụ thể, đó là:

- Không làm thay đổi nội dung môn học, không biến nội dung bài giảng thành nội dung giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia, nghĩa là các kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia được tiềm ẩn trong nội dung bài học và có mối quan hệ chặt chẽ, logic với các kiến thức có sẵn trong bài học.

- Khai thác nội dung giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia có tính chọn lọc, tính hệ thống, tập trung vào chương, mục nhất định, sát với thực tiễn, tránh sự trùng lặp, lựa chọn kiến thức phù hợp với trình độ nhận thức của học sinh, không làm quá tải ảnh hưởng đến việc tiếp thu nội dung chính của bài học.

- Thông qua tổ chức hoạt động ngoại khóa nhằm tăng cường, phát huy tính tích cực, chủ động và khả năng hiểu biết của học sinh về vấn đề chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia, giúp các em có những nhìn nhận sâu sắc về vấn đề này ở nước ta hiện nay.

3.3.2. Các phương thức tích hợp và những bài học có thể tích hợp giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia trong chương trình Địa lí 12

a) Các phương thức tích hợp :

- Tích hợp toàn phần: được thực hiện khi hầu hết kiến thức của môn học hoặc nội dung của một bài học cụ thể cũng chính là kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia.

- Tích hợp bộ phận: được thực hiện khi có một phần kiến thức của môn học hoặc bài học có nội dung kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia.

- Hình thức liên hệ: liên hệ là một hình thức tích hợp đơn giản nhất khi chỉ có một số nội dung của môn học có liên quan tới về nội dung giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia, song không nêu rõ trong nội dung bài học.

b) Đề xuất các bài học có thể tích hợp và mức độ tích hợp trong dạy học Địa lí 12

Nghiên cứu đã lựa chọn được các bài học, nội dung tích hợp, hình thức tích hợp, hình thức tổ chức dạy học. Do dung lượng bài viết có hạn, nhóm tác giả không trình bày cụ thể mà liệt kê các bài học sau: Bài 2 - Vị trí địa lí, phạm vi lãnh thổ (lồng ghép, tích hợp toàn phần); Bài 8 - Thiên nhiên chịu ảnh hưởng sâu sắc của biển (lồng ghép, tích hợp bộ phận, liên hệ); Bài 32 - Vấn đề khai thác thế mạnh ở Trung du và miền núi Bắc Bộ (lồng ghép, tích hợp bộ phận, liên hệ); Bài 35 - Vấn đề phát triển kinh tế - xã hội ở Bắc Trung Bộ (lồng ghép, tích hợp bộ phận, liên hệ); Bài 36 - Vấn đề phát triển kinh tế - xã hội ở Duyên hải Nam Trung Bộ (lồng ghép, tích hợp bộ phận, liên hệ); Bài 37 - Vấn đề khai thác thế mạnh ở Tây Nguyên (lồng ghép, tích hợp bộ phận, liên hệ); Bài 39 - Vấn đề khai thác lãnh thổ theo chiều sâu ở Đông Nam Bộ (lồng ghép, tích hợp bộ phận, liên hệ); Bài 41 - Vấn đề sử dụng hợp lí và cải tạo tự nhiên ở Đồng bằng sông Cửu Long (lồng ghép, tích hợp bộ phận, liên hệ); Bài 42 - Vấn đề phát triển kinh tế, an ninh quốc phòng ở Biển Đông và các đảo, quần đảo (lồng ghép, tích hợp toàn phần, hoạt động ngoại khóa); Bài 44: Tìm hiểu địa lí tỉnh, thành phố (lồng ghép, tích hợp toàn phần, hoạt động ngoại khóa).

3.4. Các hình thức dạy học tích hợp nội dung kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia

3.4.1. Dạy học nội khóa

Với hình thức này, giáo viên thực hiện các phương thức tích hợp với các mức độ khác nhau, có thể bao gồm:

- Nghiên cứu sách giáo khoa để xác định loại bài và khả năng đưa nội dung giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia.

- Xác định mục tiêu về kiến thức, kĩ năng, thái độ, năng lực cần đạt được của bài học chính và mối liên hệ với nội dung giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia.

- Phân tích logic nội dung bài học và xác định các nội dung giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia tương ứng.

- Chuẩn bị các phương tiện, thiết bị và tài liệu tham khảo hỗ trợ cho quá trình tổ chức dạy học tích hợp.

- Xác định phương pháp dạy học tích hợp cho từng nội dung cụ thể. Các phương pháp dạy học có thể áp dụng là: Phương pháp nêu vấn đề, phương pháp đàm thoại gợi mở, phương pháp thảo luận nhóm, phương pháp tình huống, phương pháp hướng dẫn học sinh khai thác tri thức từ bản đồ, phương pháp đóng vai, phương pháp động não.

- Thiết kế giáo án thể hiện phương pháp tích hợp nội dung giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia trong bài học để các kiến thức này trở thành giá trị riêng của mỗi học sinh.

3.4.2. Dạy học ngoại khóa

a) Các hoạt động của dạy học ngoại khóa:

Giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia cũng có thể triển khai như một hoạt động độc lập song vẫn gắn liền với việc vận dụng kiến thức môn học thông qua hoạt động ngoại khóa. Các hoạt động ngoại khóa cụ thể là:

- Tổ chức các hoạt động ngoại khóa tìm hiểu về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia thông qua các hoạt động như tham quan, sưu tầm tranh ảnh về biển, đảo, biên giới. Cụ thể đối với tỉnh Lạng Sơn là ngoại khóa tham quan

đồn biên phòng và cửa khẩu Tân Thanh, cửa khẩu Hữu Nghị.

- Tổ chức các cuộc thi tìm hiểu về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia.

- Tổ chức báo cáo chuyên đề về chủ quyền biển đảo Việt Nam.

- Tổ chức các trò chơi hái hoa dân chủ, đố vui về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia; thi vẽ tranh, thi kể chuyện về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia. Trong các hoạt động này, học sinh được vận dụng kiến thức môn học trong các tình huống gần gũi với cuộc sống hơn, huy động được kiến thức từ nhiều môn học hơn.

b) Cách thức tổ chức hoạt động dạy học ngoại khóa thông qua các ví dụ cụ thể

- Tổ chức báo cáo chuyên đề về chủ quyền quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia Việt Nam (gắn với biên giới tỉnh Lạng Sơn). Hoạt động báo cáo chuyên đề đòi hỏi học sinh phải tìm hiểu, nghiên cứu, tự làm việc theo cá nhân hoặc theo nhóm nên việc đó rất có ý nghĩa đối với các em, kích thích tính tự giác, độc lập làm việc. Bên cạnh đó còn rèn cho các em một số kĩ năng viết, sắp xếp một vấn đề và kĩ năng trình bày một bản báo cáo làm cho quá trình nhận thức về các vấn đề chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia được sâu sắc hơn.

- Tổ chức các cuộc thi tìm hiểu: Các cuộc thi tìm hiểu là một hoạt động ngoại khóa có tính chất tổng hợp, thu hút tất cả học sinh toàn trường tham gia và sự phối hợp với các tổ chức Công đoàn, Đoàn thanh niên của nhà trường, giáo viên chủ nhiệm và giáo viên bộ môn có liên quan. Muốn tổ chức hoạt động cuộc thi địa lí có hiệu quả, đòi hỏi phải có sự chuẩn bị công phu. Các nội dung thi tìm hiểu là:

+ Cuộc thi tìm hiểu về “Biên giới và Bộ đội Biên phòng”, “Ngày biên phòng toàn dân” trên địa bàn tỉnh Lạng Sơn.

+ Tổ chức cuộc thi tìm hiểu về chủ đề “Biển, đảo trong trái tim em”.

+ Cuộc thi “Tìm hiểu pháp luật về biển, đảo Việt Nam”, “Tìm hiểu pháp luật về chủ quyền

lãnh thổ, biên giới quốc gia” nhằm giúp học sinh cùng đoàn viên, thanh niên được tìm hiểu rõ hơn về tình hình biển, đảo Việt Nam cũng như những vấn đề về pháp lý, địa lí, chính trị của Biển Đông.

3.4.3. Nhận xét kết quả thực nghiệm

Trong khuôn khổ của chương trình và kế hoạch giảng dạy, tác giả lựa chọn bài và giáo án thực nghiệm Địa lí: Bài 8 - Thiên nhiên chịu ảnh hưởng sâu sắc của biển, Bài 32 - Vấn đề khai thác thế mạnh ở Trung du và miền núi Bắc Bộ. Việc lựa chọn những bài này vì lí do sau: Những bài này có đủ nội dung để thực hiện việc tích hợp kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia; giúp cho học sinh liên hệ kiến thức địa lí trong sách giáo khoa và kiến thức hiểu biết của bản thân; những bài này đều có thể sử dụng các phương pháp tích hợp kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia gắn với tỉnh Lạng Sơn và giáo dục trách nhiệm của công dân.

Giáo viên giảng dạy: Cô Lý Thị Hằng (Lớp 12A8, 12A10, Trường THPT Việt Bắc); Cô Lê Thị Thùy Dương (Lớp 12A1, 12A5, Trường THPT Văn Quan); Cô Nông Thị Chi (Lớp 12A5, 12A6, Trường THPT Đồng Đăng). Mỗi trường 01 lớp thực nghiệm (TN), 01 lớp đối chứng (ĐC).

Bên cạnh đánh giá mang tính định lượng (lấy ý kiến qua phiếu phản hồi ý kiến của giáo viên và học sinh), nghiên cứu đã khảo sát về mặt định tính thông qua việc quan sát học sinh trong các tiết học thực nghiệm và, rút ra những nhận xét sau:

- Thông qua quan sát học sinh ở trong các tiết học thực nghiệm ở các lớp thực nghiệm và lớp đối chứng, rút ra nhận xét sau: Lớp thực nghiệm có tích hợp giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia, không khí học tập sôi nổi hơn, học sinh tích cực, chủ động tham gia xây dựng bài. Học sinh có thái độ tích cực, đóng góp trao đổi của bản thân trước những vấn đề chủ quyền lãnh thổ, an ninh biên giới quốc gia hiện nay.

- Thông qua phiếu phản hồi ý kiến của giáo viên: Đa số giáo viên cho rằng giờ học thực nghiệm đã mang lại hiệu quả trong việc giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia; nội dung kiến thức được khai thác đã đảm bảo được mục tiêu bài dạy. Các giáo viên cũng cho rằng các phương pháp và hình thức tổ chức dạy học được sử dụng đã phát huy tính tích cực, hoạt động tư duy, óc sáng tạo của học sinh, là các phương pháp giúp học sinh rèn luyện kỹ năng trong học tập, phù hợp với trình độ nhận thức của các em và điều kiện dạy học hiện nay. Các phương pháp và hình thức tổ chức dạy học này cũng rất phù hợp, sinh động, hấp dẫn với học sinh.

4. Kết luận

Tích hợp, lồng ghép giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia trong dạy học Địa lí 12 góp phần đổi mới phương pháp dạy học ở trường phổ thông là phù hợp và có ý nghĩa thực tiễn. Qua kết quả nghiên cứu, có thể rút ra nhận xét sau: Nội dung kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia đối với giáo viên và học sinh là khá mới và hấp dẫn; Học sinh học lớp thực nghiệm có tích hợp giáo dục kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia, không khí học tập sôi nổi hơn, học sinh tích cực, chủ động tham gia xây dựng bài; thái độ tích cực, đóng góp ý kiến của bản thân trước những vấn đề chủ quyền lãnh thổ, an ninh biên giới quốc gia hiện nay. Đối với giáo viên, đa số giáo viên cho rằng nội dung kiến thức được khai thác đã đảm bảo được mục tiêu bài học; các phương pháp được sử dụng trong bài dạy tích hợp đã phát huy tính tích cực, hoạt động tư duy, sáng tạo của học sinh, là các phương pháp giúp học sinh rèn luyện kỹ năng trong học tập, phù hợp với trình độ nhận thức của các em và điều kiện dạy học hiện nay.

Từ kết quả nghiên cứu trên, nhóm tác giả đề xuất một số kiến nghị sau: (i) Cần tiếp tục bồi dưỡng cho giáo viên phổ thông kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia, các phương pháp và hình thức tổ chức dạy học tích hợp, lồng ghép các nội dung trên trong môn Địa lí; (ii) Nghiên cứu, biên soạn, cung

cấp thêm các tài liệu về kiến thức giáo dục chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia cho giáo viên và học sinh cụ thể với tỉnh Lạng Sơn (có thể tích hợp với môn Địa phương học trong chương trình giáo dục phổ thông mới); (iii) Tăng cường thêm cơ sở, vật chất, trang thiết bị cho nhà trường phổ thông để phục vụ cho việc dạy học tích hợp, lồng ghép; (iv) Giáo viên phải chủ động tìm tòi các kiến thức về chủ quyền lãnh thổ, biên giới quốc gia phục vụ cho việc dạy học tích hợp, lồng ghép phù hợp với yêu cầu và đối tượng học sinh tỉnh Lạng Sơn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. *Khái quát đặc điểm tình hình tỉnh Lạng Sơn*, Công thông tin điện tử tỉnh Lạng Sơn: <http://www.langson.gov.vn/node/68258>
- [2]. Bộ giáo dục và Đào tạo, Bộ quốc phòng, Bộ công an, Giáo trình *Giáo dục Quốc phòng - An ninh (tập một)*, Nxb Giáo dục, Hà Nội, 2009.
- [3]. Bộ giáo dục và Đào tạo, *Giáo dục Quốc phòng - An ninh lớp 11*. Nxb Giáo dục, Hà Nội, 2010.
- [4]. Quốc hội nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam, *Luật biên giới quốc gia*, Hà Nội, 2003.
- [5]. Chính phủ nước cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam, *Nghị định số 34/2014/NĐ-CP ngày 29/4/2014 về Quy chế khu vực biên giới đất liền nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam*, Hà Nội, 2014.
- [6]. Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam, *Nghị định số 140/2004/NĐ-CP ngày 25/6/2004 về Quy định chi tiết một số điều của Luật Biên giới quốc gia*, Hà Nội.
- [7]. Ban Tuyên giáo Trung ương, *Biên giới trên đất liền Việt Nam - Trung Quốc: Biên giới hòa bình, ổn định, hữu nghị, hợp tác và phát triển*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011.
- [8]. Ủy ban biên giới quốc gia - Bộ Ngoại giao, *Biên giới trên đất liền Việt Nam - Trung Quốc*, Tài liệu Dự án hợp tác “Giáo dục nhận thức phát luật tại các vùng biên giới nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam” giai đoạn III (LASRAI III), Hà Nội, 2010.
- [9]. Ủy ban biên giới quốc gia - Bộ Ngoại giao, *Biên giới trên đất liền Việt Nam - Campuchia*, Tài liệu Dự án hợp tác “Giáo dục nhận thức phát luật tại các vùng biên giới nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam” giai đoạn III (LASRAI III), Hà Nội, 2010.

